

**GET ACTIVE -  
BOUND AROUND!**



Въведение	3
Какво е Actionbound?	3
Темите	4
Хранителна независимост	4
Климатична справедливост	5
Нулеви отпадъци	6
Игрите	7
Да спасим гомата	8
Концепции за преподаване и семинар	8
Материали	8
Отговори	13
Климатична справедливост	15
Концепции за преподаване и семинар	15
Материали	15
Отговори	21
Баницата е възможна	24
Концепции за преподаване и семинар	24
Материали	24
Отговори	
За организацията	
Партньори	35

# Въведение

Този наръчник е резултат от проекта Get Active – Bound Around / Бъди активен и свързан. Проектът е разработен в рамките на програма „Еразъм+“ в контекста на нарастващата цифровизация в училищата и дигитализация на учебния процес, особено засилени в периода на пандемията от COVID-19. Проектът изследва как цифровизацията може да се използва в различни методи за обучение.

Държите в ръцете си книжка с три интересни и интерактивни семинара за учители и ученици по различни теми, свързани с климата и опазването на околната среда, които използват възможностите на платформата Actionbound <https://en.actionbound.com/>, за да доближим тези теми до учениците по забавен начин. По времето на COVID-19 свободното придвижване често беше ограничено, затова решихме да включим в методите и градски обиколки с викторини.

Трите различни семинара в този наръчник са посветени на хранителната независимост, климатичната справедливост и нулевите отпадъци. Те са разработени с акцент върху обучението чрез игри и вървят ръка за ръка с безплатното приложение Actionbound, което трябва да се изтегли и инсталира на мобилните телефони или планшети, които ще се използват за целите на обучението. Този инструмент е особено интересен за училищата, тъй като разчупва границите на училището като място за учене и го отваря към околната среда.

По отношение на съдържанието Actionbound е много гъвкав инструмент. Той може да допринесе за успеха на учениците в обучението и за опознаването на екологичните теми чрез опита. В същото време сътрудничеството в групи насърчава и социалните компетенции, а използването на мобилни устройства и метода на играта повишава мотивацията на учениците.

Съдържанието е създадено от петте екологични организации GLOBAL 2000 (Австрия), NOAH (Дания), Friends of the Earth Malta (Малта), ЕС „За Земята“ (България) и Jordens Vänner (Швеция).

## Какво е Actionbound?

Actionbound е компания, базирана в Германия, която се занимава с дизайн на игри и обучение чрез игри в приложение със същото име. Организацията-участничка в проекта създадохме игрите, свързани с темите, по които работим, именно с помощта на приложението Actionbound. Игрите са безплатни и са достъпни за ученици, учители и всеки, който иска да изпробва и разшири знанията си. Подходящи са за малки групи от 2 до 4 участника. Във всеки екип трябва да има поне един мобилен телефон или таблет, на който да бъде свалено мобилното приложение Actionbound. За да стартирате конкретна игра, трябва да сканирате нейния QR-код. Всички игри, заедно с инструкции и материали, можете да намерите на [www.zazemiata.org/actionbound](http://www.zazemiata.org/actionbound).

Изтегли



# Темите

## Хранителна независимост

Храната и храненето са важни въпроси, които засягат всички нас: хората трябва да се хранят и всички имат право на храна, както е посочено от Организацията на обединените нации (ООН) в нейните 17 Цели за Устойчиво Развитие.

Играта „Да спасим домата“ акцентира върху хранителната независимост като важен отговор на социалната и екологична криза по света. Изразява се в правото на хората сами да решават как се произвежда, разпределя и консумира храната. Селскостопанската система и системата на доставка на храната трябва да бъдат реформирани, така че да отговарят на потребностите на хората и да осигуряват достъп до чиста, местна и сезонна храна. В темата се представя и въпросът за запазване на разнообразието и местните сортове.

Системата за достъп до храна трябва да подкрепя дребното, устойчиво селско стопанство, като по този начин намалява бедността и глада. Нуждаем се от земеделие, което е разнообразно, адаптирано към местните условия и ориентирано към нуждите на хората.

Като потребители, трябва да променим начина, по който се отнасяме към храната. Годишно в света се изхвърлят 1,3 милиарда тона храна. В Европа това възлиза между 280 kg и 300 kg на човек по цялата верига на доставка, а всяка година в едно домакинство се изхвърлят между 95 и 115 kg храна. Това е допълнение към планините от храни, които се изхвърлят в търговията на дребно.

С играта „Да спасим домата“ искаме да насочим вниманието към тази важна тема, да повишим чувствителността на младите хора, но и да им покажем как те могат да допринесат за едно уважително отношение към храната.

Повече информация по тази тема: <https://www.zazemiata.org/food-agriculture/>

# Научи



## Климатична справедливост

Обществото осъзнава, че скоростта и степента на сегашното глобално затопляне са по-бързи и големи от всякога. Причината за това е огромното влияние върху световния климат, който оказва човечеството със своята дейност – производство на енергия, храна, груба намеса в природата. Намалването на антропогенния принос към промените в климата се превърна във въпрос на оцеляване за човешкия род и нашата планета. Дали климатичната криза ще се превърне в климатична катастрофа, решаваме днес. Но какво представлява изменението на климата, защо има глобално затопляне и как вече се усещат тези промени от човечеството?

Изменението на климата е заплаха за всички нас и последиците от него са реалност по целия свят, включително и тук, у дома. Трябва да действаме сега. Съществува риск цялата климатична система да се срине. Последствията са разрушаване на цели екосистеми, екстремни метеорологични явления, масово изчезване на видове, суши, наводнения и стотици милиони хора, които ще напуснат домовете си.

В този контекст е важно да се спомене и климатичната справедливост, тъй като тя трябва да гарантира, че неравномерното разпределение на последиците от глобалното затопляне ще бъде балансирано, като се вземе предвид принципът „замърсителят плаща“, тъй като страните от глобалния Юг допринасят най-малко за изменението на климата, но често страдат най-много от последиците му.

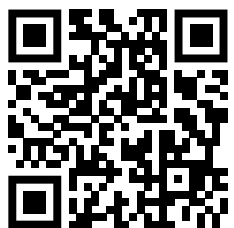
С нашия изгрови подход искаме да повишим осведомеността за проблема с промяната на климата и да предоставим повече знания по темата чрез съпътстващия семинар.

Повече информация по тази тема: <https://www.zazemiata.org/energy-climate/>

Научи



# Научи



## Нулеви отпадъци

Играта „Баницата е възможна“ е посветена на намаляването на отпадъците и включва редица близки теми като скъсяване на веригата на доставки, подкрепа за местни производители, оползотворяване и преизползване на наличните ресурси, избягване на пластмасови продукти за еднократна употреба. Освен основни концепции, са представени и приложими стратегии за справяне с предизвикателствата на отпадъците, които генерираме, както и възможности учениците да изследват и да проявят собствената си креативност.

Действието се развива в района на Женски пазар и разширява реалността с факти от миналото и настоящото развитие на мястото. Заедно с конкретната задача – да съберат съставките за баница, без да генерират отпадъци, учениците научават как изхвърлянето на храна пилее ресурси и е свързано с промяната на климата, защо е важно да пазаруват със собствени съдове и да избират продукти с минимално количество опаковки, когато това е възможно.



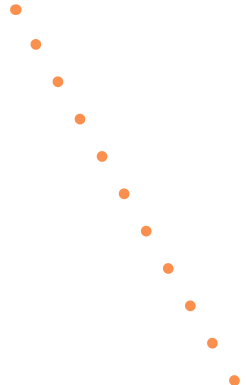
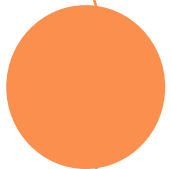
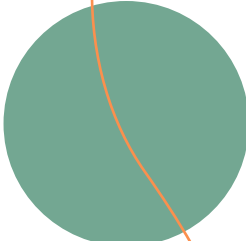
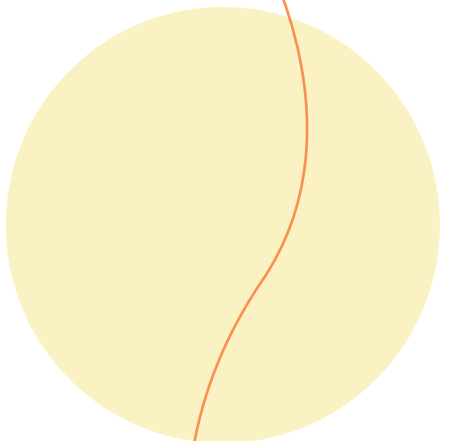
[www.facebook.com/ZaZemyata](http://www.facebook.com/ZaZemyata)



<https://www.instagram.com/zazemiata/>



Узрume



## Игра 1: Да спасим гомата

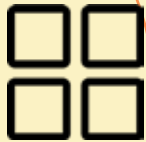
**Ученици на възраст 10-13 години**  
90 мин.

Започни



Хранителната независимост е правото ни на чиста и здравословна храна, произведена по справедлив начин, чрез устойчиви земеделски практики. Включва и правото на общността от производители да определя собствени политики, стратегии и системи за производство, разпространение и потребление на храна. По време на този семинар учениците имат активна роля срещу разхищението на храна и в полза на хранителната независимост. Заедно те отиват на спасителна акция-приключение, за да спасят последното доматино растение. И всичко това се случва, докато научават повече за производството, отглеждането на храните и справедливостта в земеделското производство.

## Концепция за преподаване и семинар



Ученици на възраст  
10-13 години



90 min

### Материали



- приложение ActionBound и QR код за играта
- уебстраница на игрите: <https://zazemiata.org/actionbound>
- списък с отговори за учителя
- wi-fi връзка
- минимум по един смартфон/таблет на отбор
- материали за рисуване + хартия
- семена от домати
- инструкции за отглеждане на домати, които ще намерите като приложение на тази книжка



## Подготовка

Разделете учениците на малки групи от по 3-4 човека.

## Цели

- Учениците да разберат в кои ситуации хранителните отпадъци са често срещани и как могат да бъдат избегнати.
- Да придобият представа за екологичните и социалните последици от индустриалното производство и доставки на храна.
- Да познават условията, при които работят гребните фермери и работници в селското стопанство.
- Да разберат какво могат да направят в ежедневните си практики, в семейството, в класната стая, в училище, за да сведат до минимум разхищението на храна.



## Ключови думи и концепции:

*Нулеви отпадъци, хранителни отпадъци, разхищение на храна, хранителна независимост, местно производство, сезонна храна*

Продължителност	Съдържание	Оборудване
5'	<p>Представете „За Земята“ и по какви теми работи организацията чрез разглеждане на страницата <a href="http://www.zazemiata.org">www.zazemiata.org</a>, страницата на игрите <a href="https://zazemiata.org/actionbound">https://zazemiata.org/actionbound</a> и социалните мрежи <a href="http://www.facebook.com/ZaZemyata">www.facebook.com/ZaZemyata</a> и <a href="https://www.instagram.com/zazemiata/">https://www.instagram.com/zazemiata/</a></p> <p>Обсъдете кратко с учениците дейността на екологичната организация.</p>	wi-fi, мобилно устройство с връзка
<b>Част 1: Хранителна независимост</b>		
10'	<p><b>Въведение</b></p> <p>1) Асоциативна игра Какво знаем за храната, която ядем? Как тя достига до нас?</p> <p>Ако имате време, задълбочете се и в тези въпроси: Кое е любимото ви ястие? Какви са съставките му?</p> <p>Възможно ли е всички съставки да се произведат или отглеждат във вашата страна? (учениците могат да направят това индивидуално или да обсъдят в групите, в които вече са разделени)</p> <p>2) Какво ще правим днес? Начертайте график, така че учениците да знаят какви ще са частите на заниманието, кога ще има почивка и т.н.</p>	

<b>Част 2: Играта Да спасим гомата</b>		
40'	<p><b>Играта Actionbound</b></p> <p>1) Представете QR кода и поканете по един ученик от всяка група да го сканира, след което учениците могат да започнат работа. Те трябва да следват инструкциите в приложението и да не забравят да четат и слушат всичко, на което попаднат в играта, за да получат цялата информация, необходима за решаване на загадките.</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• По време на играта – наблюдавайте групите и им оказвайте подкрепа.</li> </ul>	QR код за играта Списък с отговори за учителя
15'	<p>Какво можем да направим по отношение на разхищението на храна? Обсъждане на въпроса за разхищението на храна в ежедневието ни.</p> <p>1) Познаваме ли някой/ знаем ли за някого, който се опитва да намали до минимум разхищението на храна в собствения си живот, в общността или в света?</p> <p>2) Какво можем да направим ние?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Направете бърза дискусия по въпроса „Какво можем да направим лично?“; обсъдете въпроса в малки групи, където всяка група записва най-добрата си идея. Споделете резултатите с всички, когато всяка група е готова и отделете време да си дадете обратна връзка.</li> </ul>	
<b>Част 3: Обобщение</b>		
5'	<p>Предлагане на възможни въпроси, които да бъдат повдигнати и обсъдени накратко:</p> <p>Какво можем да направим като група по отношение на разхищението на храна?</p> <p>Какво можем да направим в семейството?</p>	

10'	<p>Застанете в редица и размишлявайте върху въпросите твърденията, като заемете позицията сякаш редицата е обект с два полюса („положителен“ и „отрицателен“) и неутрален отговор в средата.</p> <p>Въпроси/твърдения, които да зададете:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Какво мислите за играта? (Наистина интересна – не толкова интересна)</li> <li>• Вече знам повече за разхищението на храна (Да – Не)</li> <li>• Знам как да сведа до минимум разхищението на храна (Да – Не)</li> <li>• Искам да се боря срещу разхищението на храна (Да – Не)</li> </ul> <p>Чувствайте се свободни да измислите други подходящи въпроси.</p>	
<b>Заклучение</b>		
5'	<p>Знаете ли как се отглеждат домати? Къде можете да потърсите помощ и кого да попитате за съвет?</p> <p>В края на урока / занятието учителят връчва на всеки ученик / участник малка торбичка със семена от (чери) домати. Всеки получава и инструкции как да отгледа домати от получените семена, които могат да се намерят като приложение в края на тази брошура (вариант без хартия е да се представи QR код към инструкциите, които са качени онлайн). Всеки ученик решава кога и къде ще засади семената. Възможно е да се организира съвместно засаждане, ако има училищна или общинска оранжерия или градина, която учениците да използват. Първият етап на засаждане на семената може да се проведе успоредно със семинара, като за него се предвиди допълнителен 1 час.</p>	Приложение „Как да си отгледаме домати“

## Отговори

Кои от тези любими на човечеството ястия съдържат домати?

**Гаспачо | Гръцка салата | Кетчуп | Пица Маргарита | Спагети Болонезе**

Колко опрашители виждате?

**13 опрашители**

Знаете ли колко храна изхвърляме годишно в България на глава от населението?

**26 кг**

Каква част от пицата липсва? Използвайте отговора, за да попълните полето по-долу

**1/3 | една трета**

Можете ли да кажете коя държава е най-големият производител на домати в Европа?

**Турция**

А знаете ли, че някога е имало много различни видове домати? Можете ли да определите цветовете им? Изберете 5

**Жълт | червен | оранжев | пурпурен | зелен**

Колко от тези сортове сте опитвали?

**Учениците записват колко вида домати са опитали**

Открийте къде се намира Алмерия и какво е разстоянието до там от вашето местоположение в Google Maps

**Учениците качват скрийншот или снимка на карта с разстоянието между тяхното местоположение и Алмерия**

Но какво е това? Защо няма червени полета с домати наоколо, а само големи бели правоъгълници?

**Покриви на оранжерии**

Изрече

Да спасим домата

Колко мислите, че печели Фатима на ген?  
**Две евро | 2 евро | Две Евро | 2 Евро | 2 €**

Попълнете липсващата дума в празното поле.  
**Семена**

Знаете ли как се нарича такова място?  
**банка за семена | семенна банка | Банка за семена | Семенна банка**

Подредете картинките в правилния ред, за да покажете стъпките за отглеждане на доматино растение.  
**D I G I F I E I A I B I C**

Ако подредите числата правилно, те се превръщат във вълшебен код за трансформиращата машина, която ще ви върне в човешкия ви вид.  
**5 | 15 | 13 | 1 | 19**

Домат

## Игра 2: Климатична справедливост

**Ученици на възраст 15-18 години**  
90 мин.

Ескейп играта „Климатична справедливост“ повежда учениците по целия свят през множество теми, изследвайки модела „Икономика на поничката“, който е представен като алтернатива на настоящата икономическа реалност. Разглеждат се екологични и социални теми чрез истории за позитивен активизъм. Учениците са ангажирани да обвържат различни аспекти, които се асоциират с климатичната криза, като това става чрез различни предизвикателства пред отбора от играчи.

### Концепция за преподаване и семинар

#### Материали



- приложение ActionBound и QR код за играта
- уебстраница на игрите: <https://zazemiata.org/actionbound>
- списък с отговори за учителя
- схема на поничката и пъзел с QR код за всеки отбор
- wi-fi връзка
- минимум по един смартфон/таблет на отбор
- празни листове хартия
- представяне на Икономика на поничката от нейния създател – икономиста Кейт Роурт

# Започни



Ученици на възраст  
15-18 години



90 min

### Подготовка

1. Осигурете разрешение за използване на смартфони и wi-fi от учениците по време на час, ако такова е необходимо.
2. Изтеглете приложението Action Bound, сканирайте QR кода и изпробвайте играта.
3. Вземете решение за мястото: неформална зона или класна стая (може да се играе навсякъде, където има wi-fi връзка).
4. Разпечатайте двустранно помагало със схеми и упражнение с QR код.

### Цели

- Създаване на социална и екологична ангажираност.
- Обвързване с Целите за устойчиво развитие на ООН.
- Запознаване с концепцията на модела „Икономика на поничката“.
- Разширяване обхвата на глобалния проблем с изменението на климата отвъд понятието „околна среда“.



### Ключови думи и концепции:

*Климатична справедливост; Икономика на поничката; Пермакултура; Социално равенство; Равенство между половете; Промяна в земеползването; Загуба на биоразнообразие*



Продължителност	Съдържание	Оборудване
5'	<p>Представете „За Земята“ и по какви теми работи организацията чрез разглеждане на страницата <a href="http://www.zazemiata.org">www.zazemiata.org</a>, страницата на игрите <a href="https://zazemiata.org/actionbound">https://zazemiata.org/actionbound</a> и социалните мрежи <a href="http://www.facebook.com/ZaZemyata">www.facebook.com/ZaZemyata</a> и <a href="https://www.instagram.com/zazemiata/">https://www.instagram.com/zazemiata/</a></p> <p>Обсъдете кратко с учениците дейността на екологичната организация.</p>	wi-fi, мобилно устройство с връзка
<b>Част 1: Климатична справедливост</b>		
5'	<p>Бърза дискусия (брейнсторминг):</p> <p>Каква е първата дума или образ, който ви идва на ум, когато чуете „климатична справедливост“?</p> <p>Бързо обмисляне на дадените отговори – дали става въпрос само за околната среда или също и за равенство, икономика и т.н.?</p> <p>Ще научим малко повече за климатичната справедливост чрез Ескейп игра, в която трябва да изпълните мисия, за да помогнете на млади активисти.</p> <p>Разполагате с 1 час.</p>	

<p align="center"><b>Част 2. Ескейп играта Климатична справедливост</b></p>		
5'	<p>Сформиране на отбори (2-4) и определяне на имената на отборите.</p> <p>Отворете приложението Actionbound.</p> <p>Раздайте материалите, сканирайте QR кода с помощта на приложението Actionbound.</p>	Списък с отговори за учителя
60'	<p>Започнете ескейп играта Климатична справедливост в платформата Actionbound</p>	
<p align="center"><b>Част 3: Обобщение</b></p>		
5'	<p>Предлагане на възможни въпроси, които да бъдат повдигнати и обсъдени накратко:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Какво според вас представляват „Сивите хора“?</li> <li>• Запознати ли сте с Икономиката на поничката?</li> <li>• Какви биха били последиците от сушата за България?</li> </ul>	
8'	<p>Позитивно представяне:</p> <p>Имали ли сте някога ваша кауза? Подкрепяли ли сте нечия кауза?</p> <p>Има ли история, която ви е вдъхновила да подкрепите дадена кауза?</p> <p>Какво можем да направим за климатичната справедливост? Направете си списък с действия, които бихте предприели лично, и ги изпълнете. Не забравяйте периодично да си правите оценка на постигнатите резултати и да допълвате с нови задачи.</p>	

<b>Заклучение</b>		
2'	С коя дума най-често свързвате климатичната справедливост?	

**Допълнителна информация:**

- Икономика на поничката: за по-задълбочен анализ вижте този Ted Talk на Кейт Роуорт, която е създала концепцията за Икономика на поничката:

[https://www.ted.com/talks/kate\\_raworth\\_a\\_healthy\\_economy\\_should\\_be\\_designed\\_to\\_thrive\\_not\\_grow](https://www.ted.com/talks/kate_raworth_a_healthy_economy_should_be_designed_to_thrive_not_grow)

[https://www.ted.com/talks/kate\\_raworth\\_a\\_healthy\\_economy\\_should\\_be\\_designed\\_to\\_thrive\\_not\\_grow?utm\\_campaign=tedspread&utm\\_medium=referral&utm\\_source=tedcomshare](https://www.ted.com/talks/kate_raworth_a_healthy_economy_should_be_designed_to_thrive_not_grow?utm_campaign=tedspread&utm_medium=referral&utm_source=tedcomshare)

- Диаграма на Пермакултурното цвете

[https://files.permacultureprinciples.com/downloads/Pc\\_Flower\\_Poster\\_EN.pdf](https://files.permacultureprinciples.com/downloads/Pc_Flower_Poster_EN.pdf)

**Допълнителни предложения за последващи действия:**

1. Задълбочете се в различията как климатичните промени ще повлияят на различни гържави и използвайте GoogleMaps, за да изследвате света.
2. Обсъдете други въпроси, свързани с климатичната криза, като например: миграция на хора, предизвикана от промяната на климата.
3. Проверете дали се планират някакви действия за борба с климатичните промени на национално или международно ниво, особено през учебната година, и организирайте събитие с учениците.
4. Направете екипно проучване по някоя от темите в модела „Икономика на поничката“, като наблегнете на местния контекст.
5. Проверете дали има текущи петиции/активистки действия във вашето населено място, които можете да обсъдите и подкрепите.
6. Създайте заедно лозунги за климатични акции в училище или се присъединете към акции на местна природозащитна организация.

**Допълнителни въпроси за откриване на дума в QR код, трябва да се разпечатат и разгадат на всяка група играчи**

Отговорете на въпросите и оцветете внимателно тези празни квадратчета в QR кода, в които има число, съответстващо на правилен отговор (най-добре използвайте черен флумастер или маркер за целта). След това го сканирайте и ще откриете още една глобална заплаха.

*\*Някои въпроси могат да имат повече от 1 верен отговор.*

Открийте правилните отговори на въпросите по-долу и попълнете полетата с правилните числа.

a. От кого и кога е създадена пермакултурата?

- Уорън Бръш през 1971 г. (9)
- Бил Молисън и Дейвид Холмгрийн през 1978 г. (3)

b. Кои три етични принципа се отнасят до пермакултурата?

- грижа за земята, грижа за хората, споделяне на изобилието (5)
- ненасилие, търпение, смирение (2)

c. Как селското стопанство може да помогне в смекчаването на климатичните промени според „Биоферма Бек Хелоун“?

- Въглеродът може да се съхранява в почвата и дърветата (6)
- може да се пести вода чрез различни начини на напояване (8)
- хората могат да консумират по-малко месо (4)

d. Кое е вярно?

- „Биоферма Бек Хелоун“ е пионер на пермакултурата във Франция (1)
- Добивите в пермакултурните стопанства могат да бъдат същите или дори по-високи спрямо тези в конвенционалните стопанства (7)

## Отговори

### Отговори на въпросите в играта:

Колко липсващи части трябва да намерим?

**Седем | 7 | седем**

Палестина: Коя дума е цензурирана в Global News?

**Енергия**

Северна Африка:

**Варианти: Великата зелена стена | Велика зелена стена | Велика стена | Великата Зелена Стена | Велика Зелена Стена | Великата зелена стена | Зелена Стена | зелена стена**

Каква част от нея според вас е възстановена до момента?

**10%**

Необходима парола (3 думи)

Друга дума, с която наричаме сушата

**Дума 1: Земя**

Никога не е същото:

**Дума 3: Промяна**

Терминът ...е свързан с начина, по който околната среда се променя според човешката дейност:

**Варианти: Промяна в земеползването | промяна в земеползването**

Индия: Загадка 1

**Вода**

Помислете как сушата ще се отрази на живота ви...

**Отворен отговор – отговорите могат да бъдат обсъдени по-късно на семинара**

Липсващ термин:

**Варианти:** *Намаляване на запасите от сладка вода* | *намаляване на запасите от сладка вода*

Испания: използване на морзовата азбука

**Варианти:** *SOS Campesinado* | *SOSCampesinado* | *#SOSCampesinado* | *soscampesinado* | *SOS campesinado* | *sos campesinado* | *Sos Campesinado*

#SOSCampesinado означава:

**SOS** гребни земеделски производители

Ключ за солидарност в удебелен шрифт:

**Варианти:** *Социална справедливост* | *Социална справедливост* | *Социална справедливост* | *Социална справедливост*

Пакистан: Разказ във вестник за Нобеловата награда за мир

**Варианти:** *Малала Юсафзай* | *Малала* | *Юсафзай*

Към кой сектор е насочен основно активизмът на Малала?(използвайте азбуката)

**Образование**

Франция: Допълнете QR кода, като първо изберете правилните отговори на въпросите (търсене в интернет) и след това оцветете съответните номерирани квадранчета.

\*Отговори на допълнителни въпроси за откриване на дума в QR код

\*Вижте по-горе въпросите, които всяка група получава допълнително.

**Варианти:** *Загуба на биоразнообразие*

Индия: (търсене в интернет)

**Вандана Шива** | **Шива** | **Вандана**

Вандана Шива се занимава с:

**равенство между половете** | **равенство**

Последен пъзел (цифрите съответстват на буквите на попълнените термини)

**Поничка**

*\*Играчите първо проучват онлайн, за да намерят правилния отговор, и след това оцветяват съответните номерирани квадратчета 5, 6, 7, 1 и 3, за да попълнят QR кода и след това да го сканират и получат отговора, който да попълнят в „бомбата“.*

Франция: Правилни отговори на въпросите за оцветяване на квадратчета в QR код:

a. От кого и кога пермакултурата е въведена в света?

**Бил Молисън и Дейвид Холмгрийн през 1978 г. (3)**

b. Към кои три етични принципа се отнася пермакултурата?

**грижа за земята, грижа за хората, споделяне на изобилието (5)**

c. Хората се нуждаят от храна и потребление на селскостопанска продукция:

Как селското стопанство може да помогне в смекчаването на климатичните промени според „Биоферма Бек Хелоуин“?

**Въглеродът може да се съхранява в почвата и дърветата (6)**

d. Кое твърдение е вярно?

**„Биоферма Бек Хелоуин“ е пионер във Франция, когато става въпрос за пермакултура (1)**

**Добивите в пермакултурните стопанства могат да бъдат същите или дори по-високи спрямо тези в конвенционалните стопанства (7)**

## Игра 3: Баницата е възможна

### Започни



**Ученици на възраст 10-13 години**  
90 мин.

Действието на играта „Баницата е възможна“ се развива в района на Централните хали и разширява реалността с факти от миналото и настоящото развитие на мястото. Заедно с конкретната задача – да се съберат продуктите за баница, без да се генерират отпадъци, учениците научават как чрез опаковането на почти всички стоки се пилеят ресурси, как това е свързано с промяната на климата и защо е добре да пазаруват със собствени съдове и торбички, като избират минимална опаковка.

### Концепция за преподаване и семинар



Ученици на възраст  
10-13 години



90 min

#### Материали



- приложение ActionBound и QR код за играта
- уебстраница на игрите:  
<https://zazemiata.org/actionbound>
- списък с отговори за учителя
- отпечатан QR код за всеки отбор
- 4G връзка
- минимум по един смартфон/таблет на отбор



## Подготовка

1. Получаване на разрешения за учениците да използват смартфони и 4G по време на занятието.
2. Изтеглете приложението Action Bound, сканирайте QR кода и изпробвайте играта.
3. Баницата е възможна се играе в района на Централни хали, като много от въпросите са свързани с конкретни обекти.
4. Разпечатайте QR код и го носете със себе си.

## Цели

- Разясняване защо рециклирането не е най-добрият начин за управление на отпадъците. Запознаване със стъпките „планирай“, „намали“, „използвай повторно“, „дари“, „компостирай“ и конкретни методи за намаляване на отпадъците.
- Свързване с историята на Женски пазар като център за продукцията на малки земеделски производител и съкращаването на веригите на доставки.
- Припомняне на знания и практики от предишните поколения, които биха могли да са полезни за намаляване на отпадъците.

### Резултати от обучението

- Учениците ще натрупат познания как активно да преосмислят покупките си и да намаляват отпадъците.
- Ще работят като екип и заедно ще изследват екологични концепции, важни в съвременния свят.
- Ще получат познания за социалните аспекти на скъсяване на веригата на доставка на храна и подкрепата към малките земеделски производители.
- Ще опознаят по-добре културата и историята на знаково място в София – района около Централните хали.



### Ключови думи и концепции:

*Културно многообразие и наследство във връзка с това как да намали отпадъците и да се храним по-здравословно; Рециклиране, повторно използване и система за депозит; Живот с нулеви отпадъци; Кръгова икономика; Ресурсна ефективност; Отговорно потребление.*

Продължителност	Съдържание	Оборудване
5'	<p><b>Въведение и представяне</b>                      – Представете темата и какво можем да очакваме от обучението днес                      Представете „За Земята“ и по какви теми работи организацията чрез разглеждане на страницата <a href="http://www.zazemiata.org">www.zazemiata.org</a>, страницата на изрими <a href="https://zazemiata.org/actionbound">https://zazemiata.org/actionbound</a> и социалните мрежи <a href="https://www.facebook.com/ZaZemyata">www.facebook.com/ZaZemyata</a> и <a href="https://www.instagram.com/zazemiata/">https://www.instagram.com/zazemiata/</a></p> <p>Обсъдете кратко с учениците какво прави „За Земята“ за намаляване на отпадъците и преход към нулеви отпадъци?</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• семинари и информационни материали по темата</li> <li>• комуникация на депозитната система</li> <li>• подкрепа на инициативи на магазини без опаковка</li> <li>• подпомагане на фермерски пазари</li> <li>• подкрепа за фестивали без отпадъци</li> <li>• работа с общини</li> <li>• кампания против изгарянето на отпадъци</li> <li>• високотехнологични почиствания</li> </ul>	
	<p><b>Част 1: Въведение в нулеви отпадъци</b></p>	
20'	<p><b>Разкажете повече:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Кои са местата, от които пазарува най-често вашето семейство?</li> <li>• По какъв начин изборът ни на магазини, пазари или супермаркети влияе на количеството опаковки, които изхвърляме?</li> <li>• Защо рециклирането не е достатъчно и не решава проблемът с отпадъците? Защо, за да се справим с кризата с отпадъците, трябва да започнем още от избора на продукти, които купуваме?</li> </ul>	

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Обичате ли баница? Колко вида баници познавате? Знаете ли, че в различните култури има ястия, подобни на баница, които могат да помогнат да намалим хранителните отпадъци?</li> <li>• Как хората са приготвяли преди храната си? А как го правят сега? По какъв начин приготвянето на храна от съставни продукти може да ни помогне да намалим отпадъците?</li> </ul>	
	<b>Част 2: Какво можем да направим?</b>	
5'	<p><b>Пригответе сами храната си</b> Това не само ще подобри и разнообрази храненето ви, но и ще ви помогне да използвате максимално продуктите и така да намалите количеството храна, която отива в коша.</p>	
5'	<p><b>Подкрепа за местни производители</b> Когато храната идва от района, в който живеем, тя изминава по-малко километри и не са необходими специални опаковки, които да я запазят свежа. Също така горивото, необходимо, за да стигне до нас, е по-малко. Тя е по-вкусна, по-прясна, качествена и щадяща за природата.</p>	
5'	<p><b>Планирайте седмицата и съхранявайте правилно</b> Пазаруването с план за седмицата, в малки количества и от малки магазини помага да не изхвърляме храна. Така ние знаем точно от какви продукти имаме нужда, за какво ще го използваме и няма да имаме нищо излишно.</p> <p>Правилното съхраняване позволява да запазим храната за по-дълго, поинтересувайте се как замразяването и ферментираването могат да са от полза, ако спазваме някои прости правила.</p>	

5'	<p><b>Паразуйте в собствена опаковка</b> Торбата за пазаруване не изчерпва възможностите, вече има много магазини, които позволяват да използвате собствени опаковки. От торби за плодове и зеленчуци за многократна употреба, през насипни ядки и варица, до мляко, масла, почистващи продукти, които можете да вземете в собствена опаковка, всички те ще намалят значително отпадъците, които изхвърляте.</p>	
	<p><b>Част 3: Районът на Централни хали като носител на културно наследство</b></p>	
10'	<p>Предизвикайте дискусия кои са местата в София, които показват ценното културно наследство на града и обърнете внимание към района на Централните хали. Там се смесват вкусове и култури, освен това се намират и храмовете на три основни религии, изповядвани по нашите земи – православно християнство, ислям, юдаизъм. На това място в продължение на столетия малките производители са се събирали, за да организират пазар. Заедно с пазара, те са обменяли новини, навици, култури.</p>	
5'	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Какво научихме за Женски пазар?</li> <li>• С какво пазарът се различава от супермаркета?</li> <li>• Какво ще направя, за да намаля отпадъците в моето ежедневие?</li> </ul>	
	<p><b>Част 4: Обобщение</b></p>	
5'	<p><b>Игра: 1,2 или 3</b> Всеки ъгъл представлява число, прочита се въпрос и се дават 3 варианта за отговор. Учениците трябва да се разположат там, където смятат, че е правилният отговор.</p>	<p>Въпроси (виж по-долу)</p>

	Заклучение	
	Какво ще си вземете от семинара днес? Всеки споделя в кръг в рамките на 30 секунди на участник.	Стикери, флаери, инфо-материали

#### Допълнителна информация:

##### Хранителни отпадъци

1. Около една трета от храната, произведена в световен мащаб, се губи или пропиева. Когато повече от един милиард души по света си лягат гладни, е невъзможно да не се попитаме какво може да се направи. Но хранителните отпадъци са не само пропусната възможност за изхранване на гладните. Представяват и значителна загуба на други ресурси като земя, води, енергия – и труд.
2. Хранителните отпадъци се получават на всеки етап от производството и веригата на доставки както и на етапа на потреблението. И това може да има множество причини. Част от хранителните отпадъци произтичат от законодателството, което често се въвежда, за да защити човешкото здраве. Друга част може да е свързана с потребителските предпочитания и навиците. Трябва да бъдат анализирани и набелязани всички необходими различни етапи и причини за намаляване на хранителните отпадъци.
3. Въздействието върху околната среда на хранителните отпадъци не е ограничено до земеползване и ползване на вода. Според пътната карта на Европейската комисия веригата на добавена стойност на храните и напитките в ЕС причинява 17% от преките емисии на парникови газове и 28 % от използването на материални ресурси.

### Пластмасови отпадъци

4. Пластмасовите опаковки за контакт с храни включват широк спектър от няколко хиляди химикала, много от които не са адекватно изпитани за токсичност. Тези умишлено добавени химикали, както и между 30 000 и 100 000 непреднамерено добавени вещества, имат потенциал да преминават от опаковките в храните.

5. В момента има голяма вълна от инициативи за създаване на пластмаса, рекламирана като „био-разградима“. За съжаление тя е разградима само при много специални и скъпи за постигане условия. В никакъв случай това няма да допринесе за решаване на проблема, а за неговото мултиплициране и за заблуждаване на потребителите. Вместо това, концепцията за опаковки за еднократна употреба трябва изцяло да бъде изоставена – те не само ни подлъгват, че са стерилни, но и бързо генерират купища с отпадъци, с които е трудно и скъпо да се борим.

Източник: <https://www.eea.europa.eu/bg/signals/signali-2012-gh/v-blizk-kadr/khraniteli-ni-otpadtsi>  
[www.zazemiata.org](http://www.zazemiata.org)

### Допълнителни въпроси за учениците:

Въпроси за играта в Блок 4 „1, 2 или 3“

Колко пластмаса се изхвърля всеки ден в Черно море?

- 1) 20 килограма
- 2) 1 тон
- 3) **3 тона**

Колко отпадъци от опаковки изхвърля всеки българин годишно?

- 1) **65 кг**
- 2) 10 кг
- 3) 30 кг

В света се произвежда 400 млн тона пластмаса годишно. Колко от нея се рециклира?

- 1) 90%
- 2) 30%
- 3) **10%**

Как се казва системата, при която връщаш опаковка (бутылка, буркан и други) и получаваш парите за нея обратно?

- 1) амбалажна система
- 2) **депозитна система**
- 3) система за рециклиране

Колко найлонови торбички използва годишно всеки българин?

- 1) 10
- 2) 500
- 3) **1000**

Колко еднократни чаши се изхвърлят годишно в българските детски градини?

- 1) 50 хиляди
- 2) **240 милиона**
- 3) 250 хиляди



## Отговори

Сънуваш чуден сън. Пред теб на масата е най-богатата, сочна и ароматна баница, която си виждал. Корите са надуплени, коричката – червена, ароматът зашеметяващ. Решаваш да си вземеш парче и ... едно дяволито бабче те плесва неочаквано през ръцете. Избери съставките на класическата баница, за да продължиш напред.

**сирене | брашно | яйца | вода | масло** (с растителен или животински произход)

„Ти, къде така?!“, казва бабчето. Трябва да си достоен, за да опиташ истинската домашна баница. Моите баници са специални, правени са без нито един отпадяк. Я намери и ти как да завъртиш такава баница!“.

Как се нарича принципът за живот без отпадяци?

**нулеви отпадяци**

Спомен за някогашния Женски пазар са Халите, които са първият закрит пазар в България. Те са издигнати на старото място на Женски пазар, а той е преместен там, където го знаем и сега. Халите са построени след Освобождението и всичко, което се продавало вътре, е преминавало през стриктни проверки и контрол на качеството.

Разгледай добре сградата. Какъв плод виждаш изобразен над една от вратите на Халите?

**грозде**

Има един ден от седмицата, в който едно време ставали пазарите. Ако трябва да купим нещо за баницата, в кой ден можем да отидем на пазар?

**петък**

Продължи пътуването, като качиш снимка на джамията Баня Баши. Тя се намира точно срещу Халите, от другата страна на булеварда. *(качване на снимка на джамията)*

В турската кухня също има ястие, подобно на баницата.

Как се казва то?

**бюрек**

Преди 150 години хората от Софийско идвали до джамията Баня Баши, за да продават това, което произвеждат. Те сами решавали за колко да продадат стоката си, състезавали се с другите производители и хвалели това, което предлагат.

От кой град е било най-вероятно да срещнеш търговци тук?

**Кюстендил**

А знаеш ли, че има традиционна баница от Кюстендил. С какво се прави пълнежът? Ще разбереш, като отгатнеш гатанката...

В каца седя, много смърдя, зиме с ориз добре си вървя. Що е то?

**кисело зеле**

Сега се огледай внимателно около себе си. С лице към Халите ще забележиш сградата на още един храм, който заедно с джамията и църквата Света Неделя образуват "триъгълника на толерантността".

Това е еврейският молитвен дом, който се нарича още как?

**синагога**

Ритуалите за пречистване и на трите религии (ислям, юдаизъм, християнство) използват един и същ природен елемент. Напиши химичната му формула.

**H<sub>2</sub>O**

В София има изобилие от извори с минерална вода, а тази, която тече от чешмите Вкъщи идва по водопроводи от планините Рила и Витоша. Качеството ѝ е много добро за пиене и не е оправдано да се купува пакетирана вода за ежедневни нужди, защото така създаваме отпадъци от опаковки. Ако си подготвен със собствен съд, можеш да си налееш вода от чешмите в цяла София.

Качи снимка от чешмите с минерална вода, които се намират в близост до джамията Баня Баши, за да научиш още един вид баница, за която се ползва вода. *(качване на снимка на чешмите)*

Отстрани до чешмите има голям хранителен магазин. Влез и разгледай дали можеш да намериш продукти без опаковка, които да използваш за баницата в мисията. Ако решиш да купиш всички от тях от тук, какви видове опаковки ще се наложи да изхвърлиш (посочи материалите)?

**стъкло | пластмаса | хартия | картон | метал**

Женски пазар е част от квартала на занаятчиите. И в момента из целия квартал има работилници и малки магазини на хора, които работят сами за себе си. Но, малко по малко, големите магазини ги изтласкват. Избери основните проблеми, които веригите супермаркети носят със себе си.

**Продуктите са преопаковани, най-често в пластмаса.**

**Анонимност, липсва връзката „производител – клиент“.**

**За малките производства е трудно да пробият.**

**Стоките пътуват дълго, което е вредно за околната среда, защото се отделят въглеродни емисии от транспорта на големи разстояния.**

За да пазаруваш с по-малко опаковки, трябва да си подготвен предварително. Разгледай асортимента от продукти за дома в специализирания магазин за живот без пластмасови отпадъци на улица Искър 16А. Реши какво можеш да ползваш от тук, за да изпълниш предизвикателството и да набавиш нужните продукти за баница без опаковки.

**Кутия за храна | Текстилна торба | Торбичка за пазаруване в насипно състояние за многократна употреба | Бутилка за вода**

Продължи към магазина за хранителни продукти в насипно състояние на ул. Екзарх Йосиф 53. Разгледай какво се продава.

Какво можеш да купиш от тук, което ще ти помогне в приготвянето на баница без отпадъци?  
**брашно | слънчогледово масло**

В момента е предизвикателство да си купиш кори за баница без опаковка в София. Затова ще трябва ти да си разточиш такива. Имаш брашно, имаш вода. За да си направиш кори, ти трябва един специален инструмент. Какъв е той?

**точилка**

Наблизо има няколко млекарници. Намери някоя от тях и провери дали можеш да си купиш сирене без опаковка в собствена съд. Качи снимка на сиренето, което можеш да вземеш в кутия, която носиш със себе си. *(качване на снимка на сиренето)*

Най-устойчивият начин да се сдобиеш с яйца е да имаш кокошка. Можеш да отглеждаш животни дори в град, но това е по-скоро екзотична практика за София. Ако нямаш достъп до кокошка, следващият ти най-добър ход е да намериш място, където се продават яйца на бройка или поне такива в картонена опаковка. Напиши адреса на мястото, където си намерил тази възможност в района. *(да се напише адрес на магазин с яйца на бройка или в картонена опаковка)*

## За организациите

### **Global 2000**

Global 2000 е независима австрийска екологична организация, част от организацията „Приятели на Земята“ (Friends of the Earth) – най-голямата международна мрежа от екологични организации. От 1982 г. насам Global 2000 работи в областта на противоречиви социални въпроси, за да разкрие потенциалните заплахи за хората и околната среда. Global 2000 отблизо следи развитието на политиката в областта на околната среда и провежда кампании за екологична справедливост, достоен живот и бъдеще в Австрия и по света.

<https://www.global2000.at>

### **NOAH**

NOAH е екологична организация и гражданско движение, чието начало е поставено през 1969 г. Ние работим за справедлив и устойчив свят, в който решенията за качество на живот на хората, за земята и за бъдещето, се вземат демократично.

NOAH се стреми да представя алтернативи там, където доминиращите в обществото решения на климатичната криза не са достатъчни. NOAH е датският член на световната мрежа „Приятели на Земята“.

### **Екологично сдружение „За Земята“**

„За Земята“ е независима неправителствена, екологична организация от България, член на световната мрежа „Приятели на Земята“.

От 1995 г. ние сме се ангажирали да работим за устойчиво бъдеще на планетата Земя без експлоатация на хората и природата. Климатична и енергийна справедливост, икономическа справедливост, чист въздух, нулеви отпадъци, отговорно потребление са нашите основни сфери на работа. „За Земята“ има утвърдена практика за обучение на младите хора по темите за околната среда и човешките права.

**Jordens Vänner – „Приятели на Земята“ Швеция**, основана през 1971 г., целта на Jordens Vänner – „Приятели на Земята“ Швеция, е да се бори с изменението на климата, да защитава околната среда и да насърчава глобалната солидарност.

Организацията има общо 3000 члена, които организират кампании и оказват влияние върху вземащите решения относно широк кръг от теми на всички нива – от ежедневните решения в домакинствата до националните и международни политики. Повтарящият се подход се изразява в подчертаване на ролята на мощните икономически движещи сили, които стоят зад типа развитие, водещо до унищожаване на хората и околната среда.

### Global 2000

Global 2000 е независима австрийска екологична организация, част от организацията „Приятел на Земята“ (Friends of the Earth) – най-голямата международна мрежа от екологични организации. От 1982 г. насам Global 2000 работи в областта на противоречиви социални въпроси, за да разкрие потенциалните заплахи за хората и околната среда. Global 2000 отблизо следи развитието на политиката в областта на околната среда и провежда кампании за екологична справедливост, достоен живот и бъдеще в Австрия и по света.

<https://www.global2000.at>

### NOAH

NOAH е екологична организация и гражданско движение, чието начало е поставено през 1969 г. Ние работим за справедлив и устойчив свят, в който решенията за качество на живот на хората, за земята и за бъдещето, се вземат демократично.

NOAH се стреми да представя алтернативи там, където доминиращите в обществото решения на климатичната криза не са достатъчни. NOAH е датският член на световната мрежа „Приятел на Земята“.

### Екологично сдружение „За Земята“



Целта на хората и природата, като цяло, е опазването на околната среда. Справедливост, икономическа справедливост, чист въздух, нулеви отпадъци, отговорно потребление са нашите основни сфери на работа. „За Земята“ има утвърдена практика за обучение на младите хора по темите за околната среда и човешките права.

**Jordens Vänner – „Приятел на Земята“ Швеция**, основана през 1971 г., целта на Jordens Vänner – „Приятел на Земята“ Швеция, е да се бори с изменението на климата, да защитава околната среда и да насърчава глобалната солидарност.

Организацията има общо 3000 члена, които организират кампании и оказват влияние върху вземащите решения относно широк кръг от теми на всички нива – от ежедневните решения в домакинствата до националните и международни политики. Повтарящият се подход се изразява в подчертаване на ролята на мощните икономически движещи сили, които стоят зад типа развитие, водещо до унищожаване на хората и околната среда.

**„Приятел на Земята“ – Малта**